

DISSERTATIO
IDEAM PERFECTÆ HUMANITATIS
DEFINITURA.

Quam,

Cons. Ampl. Facult. Philos. Reg. Acad. Aboënsis,

PRÆSIDE

FRANCISCO M. FRANZEN,

Reg. Acad. Bibliothecario,

PRO GRADU

Publico examini modeste offert,

JACOBUS ABRAH. STRÖMMER,

Ostrobothnicus.

In Audit. Minori die 21 Jun. An. MDCCXCVIII,

Horis a. m. consuetis.

ABOÆ,

Typis FRENCKELLIANIS.

VIRO

Plurimum Reverendo atque Præclarissimo,

DOMINO

Mag. JACOBO STENIO,

Pastori ac Præposito Ecclesiarum, quæ Deo in Pjelijärvi,
Nurmis & Juga, colliguntur, meritisimo,

Avunculo & benefactori pia mente observando,

Opusculum hoc sacrat

Plurimum Reverendi atque Præclarissimi

Nominis sui

sultor devotissimus

JACOBUS ABRAH. STRÖMMER.

§. I.

Cum aliquam rem perfectam esse dicimus; aut cum generis notione, ad quod pertinet, eam comparamus; atque ita esse perfectam judicamus, si huic plene conveniat. Sic hominem, in via mihi occurrentem, perfecte esse Negrum censeo; si omnia ea, quibus Negri a ceteris gentibus distinguuntur, descriptio ejus contineat.

Aut in singula re, cum aliis non collata, omnium partium ejus harmoniam, ad finem ejus obtinendum aptissimam, admiramur. Sic horologium meum, si temporis cursum accurate indicat, perfectum habeo. (a)

A

In

(a) Ab hac perfecti notione non multum differre illa videtur, quam Kantius definit (Critik der praktischen Vernunft, I. Th. 1 B. 1 Hauptstück p. 70. 2te Aufl.): "Der Begriff der Vollkommenheit kan entweder in theoretischer Bedeutung genommen werden, und da bedeutet er nichts, als Vollständigkeit eines jeden Dinges in seiner Art. In practischer Bedeutung aber ist er die Tauglichkeit, oder Zulänglichkeit eines Dinges zu allerley Zwecken". Cur autem allerley? Nonne theoretica rei perfectæ notione finis ejus unus determinetur: ad quem assequendum rei istius aptitudo, perfectionem ejus, practice intellectam, constituat?

) 2 (

In utroque autem casu observare licet: ideam mihi esse, antea in mente definitam, (pronoian, anticipationem veteres Philoſophi dicebant), cum qua rem, quam perfectam esse volo, ceu cum prototypo confero.

De humanitate igitur nostra, an perfecta sit, iudicaturis nobis, *pronoia* sive idea generalis perfectæ humanitatis antea definienda est: cum qua nos comparemus, ut videamus, an tales simus, quales homines esse decet.

§. 2.

Quam ideam vel illis rebus contineri, quibus singuli homines & inter se conveniunt, & ab aliis non hominibus distinguuntur; vel sine describi, in quem obtinendum humana natura destinata sit: ex iis, quæ initio diximus, intelligitur.

Quamvis autem duo esse perfecti genera videantur: ita tamen conveniunt, ut si unum descripseris, etiam alterum definieris. Nam illæ ipsæ res, quæ humani generis propriæ sunt, omnes in unum collatæ, etiam finem ejus constituunt. (b)

Quem igitur finem ex iis, quæ hominem distinguunt, colligere nos oportet, ut ideam, quam quærimus, perfectæ humanitatis in mente nostra informare possimus.

Quod

(b) Confr. notam ad §. 1.

) 3 (

Quod autem aliter fieri non posse, quam rationis ope, ex variis illis, quæ ad humanam pertinere naturam experientia docet, unum colligentis: mox persuademur, si notionem perfecti consideravimus.

§. 3.

Perfectio nempe (liceat hoc, ceterisque vocabulis non latinis, a Philosophia autem signatis, uti) in re ipsa non inest; sed a ratione ei additur.

Cantus vel modulatissimus automati musici, nisi intellectus audientis harmoniam inde collegerit, quid est? nil nisi motus aëris e tibiis expressi, aures percutiens. Sic totum naturæ systema, nisi ratio observantis cohærentiam ejus comprehenderit, nil est, nisi collocatio & successio variorum phænomenorum: nec aliter est perfectum, quam si rationi perfectum videatur. Inde tamen non colligas, perfectionem rerum naturæ vanum esse mentis humanæ figmentum: nam ut harmonia cantus automati ab auditore concipi non potest, nisi auctoris ejus intelligentia eam antea conceperit, aliisque intelligentibus concipiendam, ope iustramenti musici, fecerit: sic perfectio rerum naturæ a ratione hominis non fingitur, sed ita cogitatur, si ratio creatoris eam cogitaverit, aliisque, ratione præditis, cogitandam, phænomenorum physicorum adminiculo utens, fecerit.

Unde patet, perfectionem humanam rationis quidem

A 2

dem

dem ideam esse: ab ea vero non fictam, sed e rebus ad humanam naturam pertinentibus abstractam.

§. 4.

Quam vero ideam vagis omnino terminis Philosophi definiverunt: quia finem humanæ naturæ certum non posuere.

Qui autem duplici modo constitui potest: aut historiam humani generis consulendo, quæ ostendit, quid præcipuum homines in terra quæsierint & præstiterint; vel principia naturæ humanæ, eorumque nisum necessarium, investigando.

Illa quidem usi sunt via, qui in dubitatione hæserunt: utrum ad felicitatem, an ad miseriam, ad virtutem, an ad pravitatem, ad hanc solam, an ad futuram etiam vitam, homo nascatur?

Ex variis tamen, quas Historia pingit rerum humanarum imaginibus, hoc certe colligitur, quod omnia mortalium opera & instituta ad felicitatem obtinendam intendunt. Cujus vero diversam singulus homo sibi formet ideam: quam, e sensuum grata vel ingrata experientia ortam, deinde autem phantasiæ, intellectus & rationis ope varie transmutatam, persequatur: sed semper fugientem, imaginisque instar aëreæ, non nisi procul & supra terram apparentem, nunquam plene assequi possit.

§. 5.

Unde augurari licet; dum animalia ad metam tuta & directa via feruntur, ad superius aliquid & sublimius, quam cupidinum satisfactionem, felicitatisque semper evanescentis, vanæque umbræ similis consecrationem, hominem esse destinatum.

Cujus dignitatis humanæ conscientiæ, etiam in homine, vel a barbarie bestiali vix egresso, vel in turpissimam morum corruptelam sensuali luxuria reducto, confuse quidem, sed fortiter tamen, agere videtur: repenti sollicitatione plenissimum sæpe turbans sensuum gaudium; speque & metu futuri non minus, quam memoria præteriti, præsentis momenti, in quo solo animalia vivunt, voluptatem vel dolorem commiscens.

Præjudicio quidem, educatione propagato, hæc conscientia in plurimis hominibus jam debetur. Sed prima hujus opinionis origo, quæ fuit?

§. 6.

Ut e rudi exiit infantia humanum genus; mox aliquid sibi agendum esse sensit, cujus ratio reddenda olim foret. Sensus nempe mali, cujus causam præsentem non videbant, atque admiratio terribilium naturæ phænomenorum, notionem gignebant entium homine potentiorum, qui ei irascerentur. Unde voluntatis superioris, homini obediendæ, culpæque e neglectione ejus oriundæ, atque poenæ culpam secuturæ, ideæ mature exortæ sunt.

) 6 (

Antiquissima cogitationis humanæ vestigia in mythis primævis omnium fere gentium obvia, nec non quæ de superstitione ferarum nationum, in sylvis Americæ & Africæ vel hodie errantium, narrantur: hanc probant fuisse rei moralis originem.

Sed quamvis superstitio virtutis quasi obstetrix esset: ex interna tamen mentis humanæ vi, e ratione scilicet, eam natam esse, judicamus. Quæ nempe libertatem suæ facultatis, a rebus externis non pendentis, ita procedere videtur, ut menti cuidam, extra ordinem naturæ agenti, subjectam se agnoscat. Rerum nempe, animum interne moventium, quarum causas externas non videt, originem quærere cœlestem homo solet: quapropter multi divinitus inspiratos se crediderunt, cum idea aliqua nova clara & vivida mentem eorum subito percelleret.

§. 7.

Virtutis igitur, humano generi præter felicitatem sequendæ, notionem jam in prima ejus infantia exortam esse; illam vero cum religione intime cohærere, quæ, metu & spe justitiæ divinæ & vitæ futuræ, legis moralis sanctionem efficiat; nec ullam esse gentem vel maxime barbaram, quæ virtutis & religionis, confusa quidem & superstitiosa, sed aliquantula tamen, non ostendat rudimenta, historia hominis testante: inde Philosophi judicarunt, hominem non modo ad felicitatem, sed etiam ad virtutem & religionem destinatum esse.

Hæc tamen conclusio ab historia hominis ad finem
ejus

) 7 (

ejus non satis tute fieri potest. Illa enim ostendit, quid homo fuerit, non quid debeat esse. Atque virtus & religio, etsi mature natæ, atque in omni hominum societate repertæ, ita tamen crasso superstitionis putamine obductæ sunt, ut tardissime omnino illud ratio perruperit: quo autem non factò, virtutis & religionis externa & sensualia involuera pro illis ipsis habita sunt. Immania facinora quæ superstitio, nominibus sanctissimis virtutis & religionis abutens, commiserit: quis est, qui nesciat?

Quapropter, si a hominum consiliis & inceptis plurimis colligatur: difficile sit dijudicatu, utrum aliud illud præter felicitatem, ad quod eos adniti videmus, virtus sit, ratione & religione comparanda, an fanaticus error, superstitione natus, fœdaque sæpe gignens flagitia.

Finem itaque humanæ naturæ certum & firmum determinaturi: illum non usu virium humanarum, qui varius est & sæpe perversus, sed nisi earum naturali, qui unus est & necessarius, describere debemus.

§. 8.

Quis igitur est nisi necessarius naturæ humanæ? Duplex est natura humana: duplex ergo & nisi ejus. Unus est sensuum, alter rationis. Hic ad virtutem, ille ad felicitatem intendit.

Quidquid sentit, gratum non cupere, & ingratum non averfari nequit. Illa enim ipsa re, a plantis v. c., quæ irritari quidem possunt (exemplum est celebre
Mimo-

Mimosæ Pudicæ), non vero sentiunt, animalia distinguuntur: quod malum vel bonum non modo præfens sentiant, sed etiam præteritum recordentur, & futurum præfagiant; atque illud evitare, hoc assequi curent. Quæ igitur cura ab humana natura, quatenus animalis est & sensu prædita, separari non potest: quamvis boni vel mali istius, quod homo petit vel fugit, notio a sensuali ad idealem transformari possit: studiumque felicitatis gignat, quæ ad sensus non nisi mediate applicata, cogitari tantum potest. Omnis tamen felicitatis idea, cum a sensu originem suam ducat: tuto asserere possumus, hominis naturam, quatenus sensualis est, ad felicitatem, ut magnetem ad septentrionem, necessario vergere.

Ad felicitatem ergo destinatum hominem esse, æque indubium est: ac eum sentire.

Qua autem re humana dignitas non continetur. Quamvis enim felicitas, ad quam homo adspirat, superior & latior sit illa, in qua bruta animantia hærent: in ea tamen petenda homo non nisi servum est animal. Atque a verme, qui unico fere utitur sensu ad alaudam, quæ & vere & sole & cantu & amoris, prope moralis, suavissima cura delectatur; ac ab illa ad hominem, qui ideali (c) gau-

(c) Idealis voluptas cum rationali non est confundenda, quæ ab ordinis & harmoniæ perceptione oritur: atque a felicitatis notione plene est diversa. Hæc enim sensuum, illa rationis est. Exemplum voluptatis rationalis est illa, quam solutio problematis ma-

gaudet voluptate, progressio tantum est animalis naturæ, in homine supremum attingentis gradum.

§. 9.

Sed non modo sensu, qui gratum petit & ingratum fugit: ratione etiam, quæ ordinem poscit, perturbationem autem odit, homo instructus est.

Quamvis ille, ut sensualis, rerum externarum vi ad felicitatem quærendam necessario impellatur; id tamen non impedit: quominus idem, ut rationalis, ab ista vi liberum se sentiat: omnique abstracto felicitatis studio, ad finem, quem ratio mera ei definit, adnitatur.

A Physico hoc mundo in alium, moralem scilicet, unumquemque nostrum cogitatione se posse transferre, extra omne est dubium. Fingas igitur, te extra sensualem hanc rerum naturam positum esse: ubi, cum omnem exueris sensuum experientiam, omnem etiam felicitatis notionem perdidideris, necesse est. Quo autem facto, has tibi proponam quæstiones.

Velisne: ut in systemate rerum egregie cohærente, quæque ejus pars talem se præstet, qualis esse debet, ut locum suum in eo bene impleat, ordinemque & harmoniam totius systematis, h. e. unitatem ejus in varietate, conservet?

Velisne: ut in societate quadam, leges, quas singulo

B

lo

thematici gignit: abstracta omni vel gloriæ vel utilitatis notione, ea comparandæ.

lo observandas omnia ejus membra communi sanxerunt voce, a nemine perfringantur?

Velisne: ut in societate, in qua omnes ejus participes, ad communem finem quærendum, legibus ab illis ipsis latis, obstringuntur, ille, qui rerum, ad obligationi isti satisfaciendum necessariorum, plus habet quam ipse eget, alteri, qui earum minus habet quam eget, id donet, quod sibi superfluum, alteri vero necessarium sit?

Quid respondeas? Affirmes certe, te hæc omnia potenter velle: si rationem tuam sequeris, quæ ad unitatem absolutam necessario adnititur, nil approbans, quod sibi ipsum repugnet.

Quid enim est ratio, nisi facultas & nifus, unum ex variis colligendi? Quam vim, si in theoreticis rebus mens indubie exercet: cur non in practicis etiam adhibeat? Diversitas enim objecti non facultatem ipsam, sed tantum effectum ejus mutare potest. Si mens humana ægre fert, theorema aliquod confundi: cur æquo animo videat, harmoniam actionum humanarum perturbari?

Manifestum igitur est: rationem, omni abstracta felicitatis notione, ad virtutem adniti. Quæ scilicet tribus istis quæstionibus continetur: quas rationem, nulla consultata experientia, solvere posse, jam vidimus. Prima enim quæstio, juris naturæ *absoluti*; altera officiorum socialium *perfectorum*: tertia vero *imperfectorum*, fundamentum ponit. Omnium vero officiorum isto-

istorum commune principium est unitus illa absoluta, quam ratio necessario poscit (d).

B 2

Ad

(d) Non est hic locus omnia examinandi ratiocinia, quæ pro & contra de hac re colligi possunt: neque id nostrarum est virium. Ex præcipuis autem argumentis, quæ contra Kantianam honesti definitionem allata nos novimus, hoc esse nobis videtur: Quod ista Philosophia, virtutem supra naturæ humanæ vires extollat, cogitatione nempe factam, nec nisi cogitatione præstandam. (Vid. e. c. *Försökt til en granskning af Kantiska Grunderna för odödlighet och en Gud*, pag. 9 & quæ seq.) Sed utcunque honestum definiatur, ex omnium Philosophorum consensu non nisi idea abstracta est, in quam homines actiones suas dirigant: nunquam illam plene assequentes. Nam Epicuræi etiam eudæmoniam illam, quam perunt, perfectam in terra nunquam obtinent. Quamvis autem ad virtutis metam usque pervenire nequeamus: nonne tamen ad eam intendere, propiusque accedere possimus? Etsi nauta polum arcticum nunquam attingat, ad septentrionem tamen navem dirigit.

Deinde, quamvis honesti principium sit mera rationis idea: num tamen inde efficiatur, applicationem ejus in praxi esse nullam? Nonne thesium mere rationalium, quæ mathesis pura demonstrat, in vita communi maximus est usus: quamvis punctum vel linea Mathematica physice exhiberi nequeat? Ut Matheseos puræ ad scientiam mechanicam, sic metaphysices morum ad doctrinam moralem, applicatio fieri debet & potest.

Ad virtutem igitur sequendam hominem esse destinatum, quatenus rationalis est: æque certum est: ac eum ad felicitatem quærendam natum esse, quatenus est sensualis.

§. 10.

Rationalem autem hominis naturam sensuali esse superiorem; sensuumque quasi dominam rationem esse, quis neget? Lex enim moralis, quam ratio constituit, omnes rationis participes absolute obstringit, & una eademque semper est. Felicitatis autem petitio singulorum ita tantum est necessaria, si sensuali natura, cum rationali conjuncta, ad eam quærendam impellatur: talem scilicet, qualem sibi pro suo sentiendi modo illam concipit. Qui nempe, cum a diversa corporis fabrica, educatione, rerumque circumstantium constitutione pendeat, varius omnino in variis hominibus sit, necesse est.

Unde facile est judicatu: felicitatis studium legi honesti subjiciendum esse. Virtus primum quærenda est: deinde felicitas. Felicitas sine virtute obtineri nequit. Virtus autem, si felicitate fundatur, tota cadit. Quamdiu nempe demonstrari non potest, felicitatem necessario & semper sequi virtutem: tamdiu hæc in istius fundamento, tuta haud requiescit. Quam autem demonstrationem frustra tentes, nisi bonam conscientiam felicitatis esse principium, statuas: quod autem ut fieri possit, honesti & officii notio, ex qua bona conscientia oritur, antea definita sit, necesse est.

Patet

Patet igitur, primo virtutem, secundo autem felicitatem homini esse quærendam.

§. 11.

Cum vero in humana natura rationalis & sensualis vis intime cohæreant; illa autem ad felicitatem, hæc ad virtutem necessario ferat: nullum est dubium, quin utriusque conjunctio summum sit bonum, humano generi destinatum.

Sed experientia docet: neque virtutem neque felicitatem perfectam ab homine in terra, vel separatim vel conjunctim, obtineri posse; qui nempe mundum moralem cogitatione quidem creat, in Physicum autem ita agere haud valet, ut hic cum illo perfecte congruat. Quapropter, aut credendum nobis est: Deum esse, cujus summa sapientia, sanctitas & potentia eos conciliet, hominique esse vitam futuram, ubi felicitas ejus cum virtute propius propiusque conveniat; aut rationis nullum facere usum possumus: qui nempe necessario poscit, ut spem foveamus, ad virtutis & felicitatis harmoniam propius propiusque accedendi, quamvis illam plene assequi nunquam valeamus (e).

B 3.

Atque

(e) Hæc argumentatio, quam in libro KANTII *Critik der praktischen Vernunft*, I. Th. II. B II Hauptst., expositam reperies, etiam illis approbanda esse nobis videtur, qui, existentiam Dei & immortalitatem animi humani aliis argumentis probari non posse, cum Philosopho isto non consentiunt.

Atque sic finis, in quem homo destinatus est, clare elucet. Natus nempe est *ad virtutem absolute sequendam; felicitatem vero, sub conditione virtutis colendæ, quærendam; utriusque autem conjunctionem a Deo atque in vita futura sperandam.*

§. 14.

Fine igitur humanæ naturæ cognito, perfectio ejus quæ sit, facile intelligitur. Quam nempe esse harmoniam rerum humanarum, ad finem homini obtinendum aptissime adhibitarum: ex notione perfecti, quam initio definivimus, efficitur.

Ad res autem humanas pertinent, cum vires, quibus homo instructus est: tum res externæ, quibus circumdatus est, quibus utitur, in quas agit, quibusque agitur.

Culturam itaque & summam intentionem omnium virium vel mentis vel corporis, quibus virtus & felicitas hominis parantur & augentur, atque usum omnium rerum externarum isti fini consentaneum, ad perfectionem humani generis pertinere mox intelligitur.

Unde patet, æque contrariam rationi sententiam esse Philosophi illius, qui homini, in terra virtutem conservaturo, in perpetua barbarie & ignorantia manendum fuisse, asserit; ac doctrinam Theologorum quorundam, qui illum a mundo secretum, ut eorum loquendi mos est, pietate inertis felicitatem in coelo assequendam mereri, fanaticè opinantur.

Progredi enim perpetuo, & perpetuo agere, hu-
ma-

manitatis est proprium: cum finis, in quem intendit, nunquam plene, in hac saltem vita, obtineri queat.

Quidquid idcirco hominis, non modo virtutem, sed etiam felicitatem & voluptatem (honestam scilicet) augere potest: id adhibere, ei non modo licitum, sed etiam injunctum est.

§. 13.

Primis igitur lineis perfectæ humanitatis descriptis, integram ejus imaginem lectori ipsi depingendam relinquimus: temporis angustia coacti.

Facile autem ex his jam elucet: perfectum hominem, quem nos nobis concipimus, cum ab Epicuræorum eudæmone, tum a Stoicorum sapiente, satis differre. Ab illo enim virtutis puræ, sui ipsius causa, consecratio; ab hoc autem felicitatis externæ ad virtutem additio; ab utroque vero justitiæ divinæ & vitæ immortalis spes, eum distingit.

Hoc tantum denique moneamus: duas præcipue res homini singulo, ad finem humanitatis suæ adniti, observandas esse. Una est, ut caveat: ne aliis ratione præditis, pro meris instrumentis sui consilii obtinendi, utatur.

Altera est, ut studeat, res quascunque, quarum usu eget, naturæ earum convenienter adhibere.

Quæ autem conditiones e lege absoluta rationis effluunt, unitatem omnium rerum necessario postulante.